

Pavol Kárász

**Vplyv globálnej ekonomickej krízy na vývoj hospodárstva
Slovenska so zreteľom na trh práce**

Bratislava, október 2009

Obsah

---

1. Úvod.....	3
2. Globálna kríza a jej vplyv na zamestnanosť a nezamestnanosť	3
3. Dopady globálnej krízy na ekonomiku Slovenska so zreteľom na trh práce	7
3.1 Dopady a fungovanie trhu práce.....	9
3.2 Ekonomická výkonnosť, zamestnanosť a nezamestnanosť.....	13
3.3 Závislosť medzi fungovaním trhu práce a fungovaním trhu tovarov a služieb...	15
3.4 Dlhodobá nezamestnanosť	16
4. Účinnosť protikrízových opatrení.....	19
5. Prognóza vývoja do roku 2012	21
6. Záver	23

1. Úvod

V čase konjunktúry môže byť globálna ekonomika významným akcelerátorom a v čase recesie zas destabilizátorom vývoja národného hospodárstva. Je to dané celkovou prepojenosťou svetového hospodárstva tak v oblasti obchodu, ako aj v oblasti finančných trhov a ich väzieb s reálnou ekonomikou. Kríza globálnej ekonomiky, t.j. globálna ekonomická kríza má tým väčší vplyv na vývoj národnej ekonomiky, čím je táto otvorenejšia a čím viac sa zhoduje jej klesajúca fáza hospodárskeho cyklu s kontraktívnou fázou vývoja svetovej ekonomiky.

Globálna ekonomická kríza zastihla Slovensko v prvom roku klesajúcej fázy hospodárskeho cyklu. Znamená to, že v roku 2008 by na Slovensku aj bez vplyvu globálnej ekonomickej krízy nastal pokles dynamiky hospodárskeho rastu. Kríza však tento pokles, v dôsledku vysokej otvorenosti¹ ekonomiky, významne ovplyvnila. Cieľom štúdie je analýza tohto ovplyvnenia so zreteľom na trh práce a identifikáciu dôsledkov, ktoré môžu vývoj národného hospodárstva po prekonaní krízy ovplyvniť. Realizácia tohto cieľa vychádza zo súhrnného rozboru globálnej ekonomickej krízy a jej vplyvu na vývoj zamestnanosti a nezamestnanosti v zahraničí. Na tento rozbor nadväzuje analýza dopadov globálnej krízy na ekonomiku Slovenska so zreteľom na trh práce. Táto vychádza z dlhodobého formovania mechanizmov trhu práce a skúma špecifiká ich fungovania v nadväznosti na impulzy vysielané trhom tovarov a služieb. Pozornosť je venovaná: vzťahu medzi ekonomickou výkonnosťou zamestnanosťou a nezamestnanosťou, závislosti medzi fungovaním trhu práce a fungovaním trhu tovarov a služieb a dlhodobej nezamestnanosti. Istým rozšírením analýzy je hodnotenie protikrizových opatrení vlády vrátane kvantifikácie ich vplyvu na vývoj v oblasti nezamestnanosti. Vyústením získaných výsledkov je prognóza vývoja základných ukazovateľov trhu práce do roku 2012 vrátane identifikácie dôsledkov globálnej ekonomickej krízy na vývoj národného hospodárstva v pokrizovom období.

2. Globálna kríza a jej vplyv na zamestnanosť a nezamestnanosť

V priebehu roka 2009 sa dôsledky globálnej ekonomickej krízy v plnej miere prejavili prakticky vo všetkých oblastiach reálnej ekonomiky. Prepád svetového obchodu viedol k po-

---

¹ Podiel exportu tovarov a služieb predstavoval v roku 2008 viac než 95% z HDP.

klesu dopytu po výrobkoch a službách a neistota vyvolaná krízou na finančných trhoch ustrnula ekonomické procesy determinujúce ponuku. Tento vývoj vyústil do celosvetovej recesie a v mnohých krajinách zapríčinil viaceré závažné makroekonomické nevyváženosti². Medzi tieto nevyváženosti patrí aj vysoká nezamestnanosť.

Pokles hospodárskeho rastu v roku 2008 viedol k prudkému zhoršeniu situácie na trhu práce. Prejavilo sa to prudkým poklesom zamestnanosti a nárastom nezamestnanosti v 2. a 3. štvrtroku 2008. Tento vývoj pokračoval aj v prvej polovici roku 2009. Tempo poklesu zamestnanosti zaznamenané v priebehu 1. štvrtroku tohto roku patrí medzi najvyššie tak v povojnovej histórii v USA, ako aj v eurozóne. Razantný nárast miery nezamestnanosti nad 8% predstavuje vyššiu úroveň než aká sa zaznamenala v období recesie v ranných 80. rokoch. Charakter tohto prudkého zhoršenia podmienok na trhu práce v nadväznosti na predchádzajúce roky vyjadrujú ukazovatele, ktoré obsahuje tabuľka 1.

tabuľka 1 Základné ukazovatele trhu práce v %

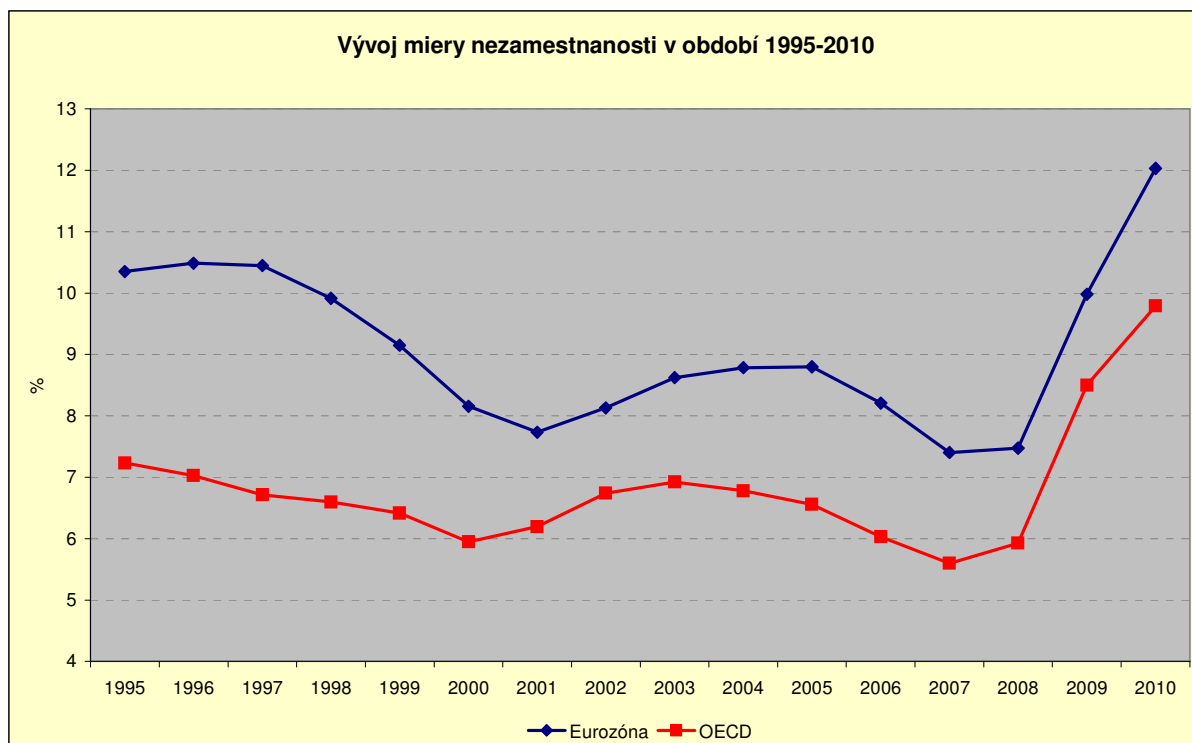
	2005	2006	2007	2008		2009	
				3. štvrtrok	4. štvrtrok	1. štvrtrok	2. štvrtrok
Zamestnanosť							
eurozóna	1,1	1,6	1,8	-0,4	-1,1	-3,6	-3,6
OECD	1,3	1,7	1,5	-0,6	-1,0	-4,2	-3,3
Ekonomicky aktívne obyvateľstvo							
eurozóna	1,1	0,9	0,9	0,3	0,8	0,3	-0,4
OECD	1,0	1,1	1,0	0,5	0,9	-0,1	0,5
Miera nezamestnanosti							
eurozóna	8,8	8,2	7,4	7,5	7,9	8,8	9,6
OECD	6,6	6,0	5,6	6,0	6,4	7,4	8,3

Zdroj: OECD Economic Outlook 85

Kým miera nezamestnanosti za eurozónu (OECD) bola v roku 2007, resp. 2008 na úrovni 7,4, resp. 7,5 percenta (5,6, resp. 5,9 percenta), tak sa očakáva, že hodnota tohto ukazovateľa bude v roku 2009, resp. 2010 dosahovať 10, resp. 12 percent (8,5, resp. 9,8 percenta). Charakter tohto vývoja v nadväznosti na dlhodobé trendy vyjadruje graf, ktorý je uvedený na obr. 1. V rámci tohto vývoja možno očakávať, že v roku 2010 polovica členských krajín OECD bude mať dvojcifernú mieru nezamestnanosti³.

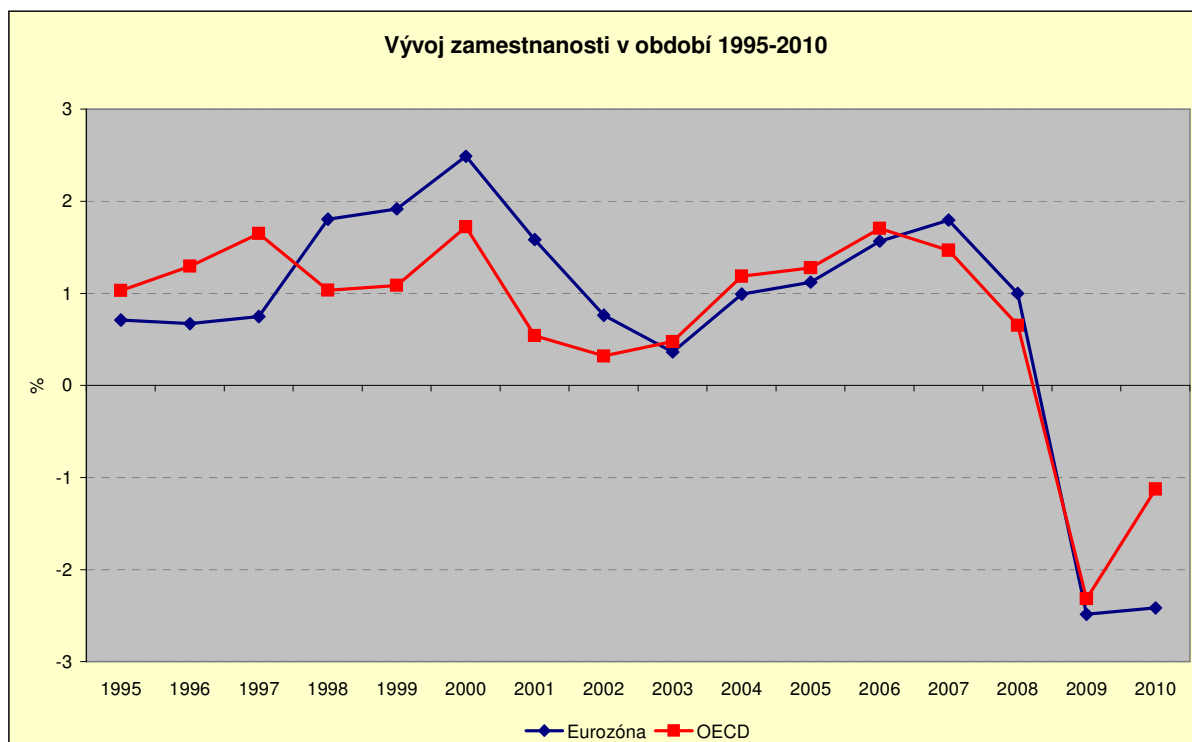
² Sú nimi predovšetkým: veľký rozdiel medzi potenciálnou a reálnou produkciou, veľmi nízka inflácia, resp. v niektorých prípadoch až deflácia, veľký fiškálny deficit.

³ Napr. Nemecko 11,6%, Francúzsko 11,2%, Taliansko 10,2%, USA 10,1%.

obr. 1 (Zdroj dát : OECD Economic Outlook 85)

Z hľadiska zamestnanosti možno počítať na úrovni eurozóny (OECD) s tým, že v roku 2009 bude 4,8% (4,1%) pokles hospodárskeho rastu spojený s 2,5% (2,3%) poklesom zamestnanosti. Ďalej sa očakáva, že na úrovni eurozóny (OECD) bude v roku 2010 0,0% (0,7%) hospodársky rast spojený s 2,4% (1,1%) poklesom zamestnanosti. Charakter tohto vývoja v nadväznosti na dlhodobé trendy vyjadruje graf, ktorý je uvedený na obr. 2.

obr. 2 (Zdroj dát : OECD Economic Outlook 85)

Napriek pozitívnym signálom z leta tohto roku, ktoré sa dotýkajú vylepšenia výhľadov na oživenie hospodárskeho rastu⁴ však treba rátať s tým, že nárast nezamestnanosti bude predstavovať vážnu zaťažkávaciú skúšku pre väčšinu členských krajín OECD. Z aktuálnych analýz⁵ vyplýva, že značná časť masívneho nárastu nezamestnanosti sa pravdepodobne pretransformuje do rastu miery štrukturálnej nezamestnanosti⁶. Je to dôležitý fakt, ktorý naznačuje významnú zmenu makroekonomických proporcií súvisiacich so stabilitou ďalšieho hospodárskeho vývoja. Ide o to, že v poslednej dekáde došlo k významnému poklesu miery štrukturálnej nezamestnanosti osobitne v eurozóne⁷ čo znamená, že stabilná inflácia bola pred krízou spojená s relatívne nízkou mierou nezamestnanosti. V dôsledku globálnej krízy však dôjde k zmene a stabilná inflácia bude spojená s vyššou mierou nezamestnanosti než pred krízou. Je to dôsledok pôsobení tzv. hysterézných mechanizmov, podľa ktorých miera nezamestnanosti nemá tendenciu k návratu k určitému rovnovážnemu stavu dosiahnutého v predchádzajúcom období. Znamená to nesmierne dôležitú skutočnosť ak zoberieme do úvahy všetky dôsledky, ktoré vyššia miera nezamestnanosti spojená s nevyhnutnou cenovou stabilitou prináša. Tieto sa dotýkajú viacerých oblastí hospodárskeho a spoločenského života. Z pohľadu národohospodárskeho pôjde najmä o zníženie potenciálnej produkcie a zvýšenie nákladov na stabilný hospodársky rast vrátane zabezpečenia potrebnej sociálno-ekonomickej kohézie.

Kľúčový význam z hľadiska štrukturálnej miery nezamestnanosti má miera dlhodobej nezamestnanosti. Nejde o rovnosť medzi štrukturálnou a dlhodobou mierou nezamestnanosti, ale skôr o relatívny efekt, ktorý dlhodobá a krátkodobá nezamestnanosť majú na mzdové vyjednávanie a vývoj cien. Medzinárodné skúsenosti potvrdzujú, že dlhodobá nezamestnanosť vyvíra podstatne nižší tlak na mzdy a ceny než nezamestnanosť krátkodobá⁸. Znamená to, že mieru dlhodobej nezamestnanosti možno považovať aj za isté východisko na aproximáciu miery štrukturálnej nezamestnanosti, pričom z numerického hľadiska medzi mierou štrukturálnej nezamestnanosti a mierou dlhodobej nezamestnanosti platí vzťah priamej úmery.

Dlhodobá nezamestnanosť sa bude zvyšovať v rámci aktuálneho rastu nezamestnanosti ako rozhodujúci prvok hysterézných mechanizmov. Empirické skúsenosti ukazujú, že rela-

---

⁴ Composite Leading Indicators show stronger signals of improvement in economic outlook, OECD Paris, 7 August 2009.

⁵ realizovaných v rámci prognózy „OECD Economic Outlook 85“

⁶ Miera štrukturálnej nezamestnanosti je definovaná ako miera nezamestnanosti, ktorá je konzistentná so stabilnou infláciou (tzv. NAIRU; „non-accelerating inflation rate of unemployment“). Výpočet NAIRU vychádza z rámca daného Phillipsovou krivkou pri aplikácii techník používaných v oblasti analýzy časových (podrobnejšie pozri napr. [6]).

⁷ podrobnejšie pozri [1]

⁸ podrobnejšie pozri napr. [2], [7].

tívny vplyv dlhodobej nezamestnanosti na mzdy a ceny sa podľa krajín mení a je podstatne nižší v Európe než v mimoeurópskych krajinách. To znamená, že podiel prírastku dlhodobej nezamestnanosti transformujúci sa na štrukturálnu nezamestnanosť je v Európe vyšší než kdekoli inde. Je to dané vyššou flexibilitou trhu práce a nižšou ochranou pracovnej sily v mimoeurópskych krajinách v porovnaní s európskymi.

V nastávajúcom období očakávaný nárast miery štrukturálnej nezamestnanosti bude z krajiny na krajinu rôzny, odrážajúci veľkosť nárastu nezamestnanosti a vývoja dlhodobej nezamestnanosti v predchádzajúcom období. Vyšší nárast možno očakávať za eurozónu ako celok, než za USA alebo Japonsko⁹. Najväčší nárast miery štrukturálnej nezamestnanosti možno očakávať v tých európskych krajinách, ktoré zažívajú najväčší prírastok v nezamestnanosti¹⁰.

3. Dopady globálnej krízy na ekonomiku Slovenska so zreteľom na trh práce

Napriek tomu, že ekonomika Slovenska bola postihnutá globálnou krízou fakticky len prostredníctvom prudkého zníženia zahraničného dopytu a aktíva bánk zostali čisté, dopady na reálnu ekonomiku sa ukázali byť veľmi podobné ako v krajinách kde okrem prepadu zahraničného dopytu aj banky boli nakazené toxickými aktívami. Hlavným dôsledkom prudkého zníženia dopytu po slovenskom exporte bol hlboký prepad hospodárskeho rastu. Kým v rokoch 2007 a 2008 ekonomika Slovenska patrila medzi najrýchlejšie rastúce krajiny EÚ a OECD, tak v roku 2009 zaznamenaný prepad hospodárskeho rastu ju radí medzi krajiny s najväčším rozsahom poklesu v dynamike vývoja reálneho HDP¹¹. Je to dôsledok vysokej otvorenosti ekonomiky Slovenska a jej extrémnej závislosti na exporte. Sú to skutočnosti, ktoré z hľadiska vývoja národného hospodárstva zvyšujú krehkosť prebiehajúceho hospodárskeho rastu a citlivosť ekonomiky na konjunkturálne výkyvy svetového hospodárstva.

---

⁹ Kým očakávaný nárast miery štrukturálnej nezamestnanosti medzi koncom roku 2007 a koncom roku 2008 za USA a Japonsko sa pohybuje v rozmedzí 0,1-0,2 percentuálneho bodu, tak na úrovni eurozóny to predstavuje viac než 1,5 percentuálneho bodu [5]. Je potrebné pritom dodať, že eurozóna trvalo viac než jednu dekádu aby mieru štrukturálnej nezamestnanosti o uvedenú hodnotu znížila na úroveň 7,5 percenta, ktorá bola zaznamenaná na začiatku roku 2008.

¹⁰ Je reálne počítať s tým, že miera štrukturálnej nezamestnanosti bude rásť tak v roku 2010, ako aj v rokoch 2011 a 2012.

¹¹ Kým absolútna hodnota rozdielu medzi tempom hospodárskeho rastu za rok 2008 a očakávaným tempom hospodárskeho rastu za rok 2009 za eurozónu činí 5,3, tak za SR to je 11,4 percentuálneho bodu (výpočet na podklade [5]).

tabuľka 2 Reálny hrubý domáci produkt

	2007		2008				2009	
Štvrťrok	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.
Tempo rastu	10,5	14,3	9,3	7,9	6,6	2,5	-5,6	-5,3

Poznámka: Uvedené ukazovatele vyjadrujú ročné tempo rastu v %; zdroj ŠÚ SR..

Prepad hospodárskeho rastu bol spojený so znížením ekonomických aktivít na trhu tovarov a služieb čo sa viedlo k prebytku pracovníkov a následne k poklesu zamestnanosti v národnom hospodárstve.

tabuľka 3 Zamestnanosť

	2007		2008				2009	
Štvrťrok	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.
Tempo rastu	2,0	2,8	2,8	2,9	4,5	2,8	-0,1	-1,1

Poznámka: Ročné tempo rastu pracujúcich vymedzených metodikou výberového zisťovania pracovných síl v %; zdroj ŠÚ SR..

Pokles zamestnanosti v národnom hospodárstve vyvolal zvýšenie ponuky na trhu práce, ktorá pri zníženom dopyte po práci¹² viedli k rastu nezamestnanosti. Časovanie a intenzita tohto rastu boli determinované spoločensko-hospodárskymi transmisívnymi mechanizmami prenášajúcimi impulzy z trhu tovarov¹³ na trh práce a ústrojenstvom, ktoré v podmienkach danej legislatívy určuje samotné fungovanie trhu práce.

tabuľka 4 Nezamestnanosť

	2007		2008				2009	
Štvrťrok	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.
Miera nezamestnanosti	11,2	10,3	10,5	10,1	9,0	8,7	10,5	11,3

Poznámka: Ukazovatele vymedzené metodikou výberového zisťovania pracovných síl; zdroj ŠÚ SR.

Z ukazovateľov, ktoré obsahuje tabuľka 2 až tabuľka 4 vyplýva, že kontinuálne znižovanie hospodárskeho rastu zaznamenané v I. až IV. štvrťroku 2008 bolo spojené so zvyšovaním tempa rastu zamestnanosti v prvých troch štvrťrokoch. Až prudší pokles hospodárskeho rastu z 6,6 na 2,5 percenta vo IV. štvrťroku vyvolalo zmenu v stúpajúcom trende tempa rastu zamestnanosti, ktoré sa znížilo zo 4,5 na 2,8 percenta. Z hľadiska miery nezamestnanosti bol tento vývoj sprevádzaný s pokračujúcim poklesom miery nezamestnanosti, ktorá v IV. štvrťroku 2008 dosiahla historické minimum na úrovni 8,7 percenta. Až hospodárska recesia na úrovni 5,6 percentného poklesu HDP zaznamenaná v I. štvrťroku 2009 vyvolala pokles zamestnanosti o 0,1%. Pokračovanie recesie na úrovni 5,3 percentného poklesu HDP v II. štvrťroku tohto roku bolo spojené so zvýšením poklesu zamestnanosti na 1,1%. Tento vývoj bol sprevádzaný s pokračujúcim rastom miery nezamestnanosti, ktorá v II. štvrťroku 2009 dosiah-

¹² vyvolaného prepacom hospodárskeho rastu

¹³ vyvolané znížením alebo zvýšením hospodárskeho rastu

la úroveň 11,3%¹⁴, čo sa pohybuje približne na úrovni miery nezamestnanosti zaznamenatej v prvej polovici roku 2007.

Z časového aspektu podrobnejší pohľad na vývoj nezamestnanosti, prostredníctvom mesačného ukazovateľa evidovanej miery nezamestnanosti, poskytuje tabuľka 5. Z tejto tabuľky vyplýva, že rast miery nezamestnanosti súvisiacej s dopadom globálnej ekonomickej krízy bol odštartovaný v novembri 2008 a pokračoval v roku 2009. Tento vývoj nadväzoval na etapu, ktorú možno označiť aj obdobím istej konsolidácie trhu práce, súvisiacej s poklesom miery evidovanej nezamestnanosti z 16,6% zaznamenatej za január 2004 na úroveň 7,4%, ktorá sa dosiahla v auguste 2008. To znamená, hospodárska kríza zastihla slovenský trh práce v stave vyššej pružnosti a väčšej odolnosti voči výkyvom na trhu tovarov a služieb než v akom sa nachádzal pred rokmi. Je to výsledok dlhodobého formovania mechanizmov trhu práce v nadväznosti na rozvoj národohospodárskych procesov, ktoré determinujú vývoj situácie na trhu tovarov a služieb.

tabuľka 5 Miera evidovanej nezamestnanosti v %

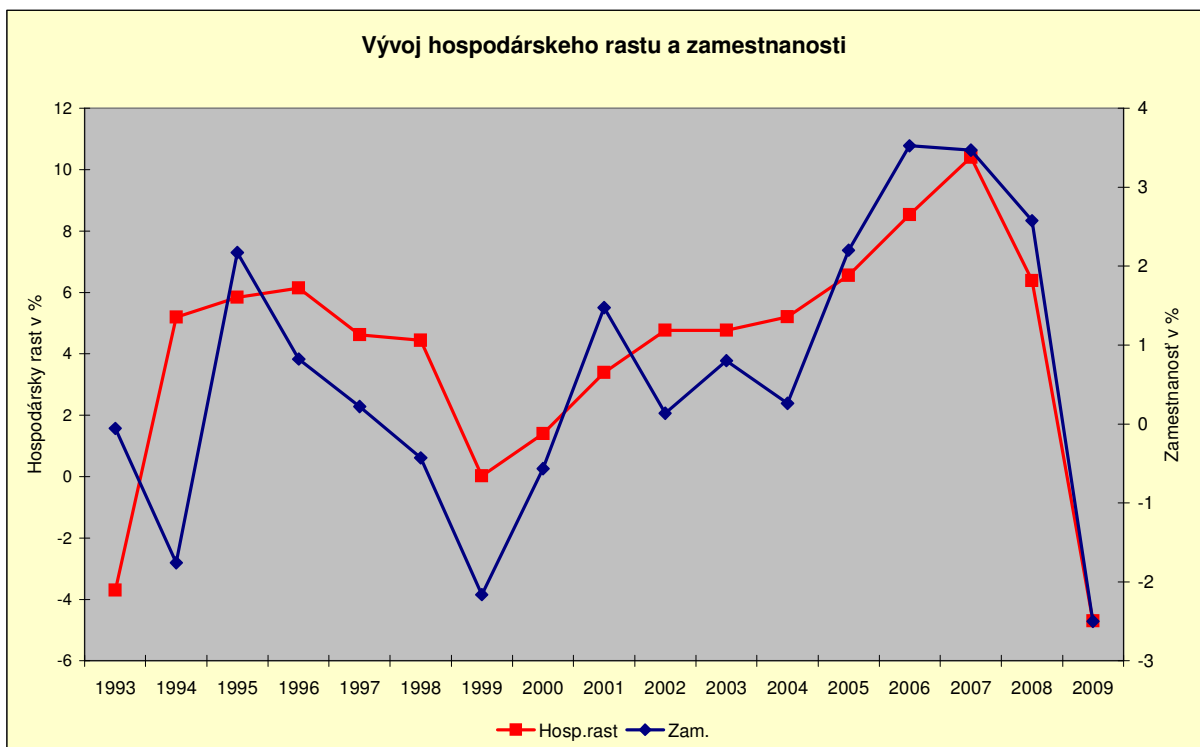
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
január	16,6	13,4	11,8	9,5	8,1	9,0
február	16,5	13,1	11,7	9,2	7,8	9,7
marec	16,0	12,7	11,4	8,9	7,6	10,3
apríl	15,3	11,9	11,0	8,5	7,4	10,9
máj	14,5	11,3	10,6	8,3	7,4	11,4
jún	13,9	11,1	10,4	8,3	7,4	11,8
júl	13,7	11,0	10,2	8,3	7,5	12,1
august	13,2	10,9	9,9	8,2	7,4	12,1
september	13,1	11,2	9,8	8,3	7,5	
október	12,7	10,9	9,3	7,9	7,5	
november	12,6	10,9	9,1	7,8	7,8	
december	13,1	11,4	9,4	8,0	8,4	
Rok	14,3	11,7	10,4	8,4	7,7	

Poznámka: Rok- aritmetický priemer za rok; zdroj ŠÚ SR..

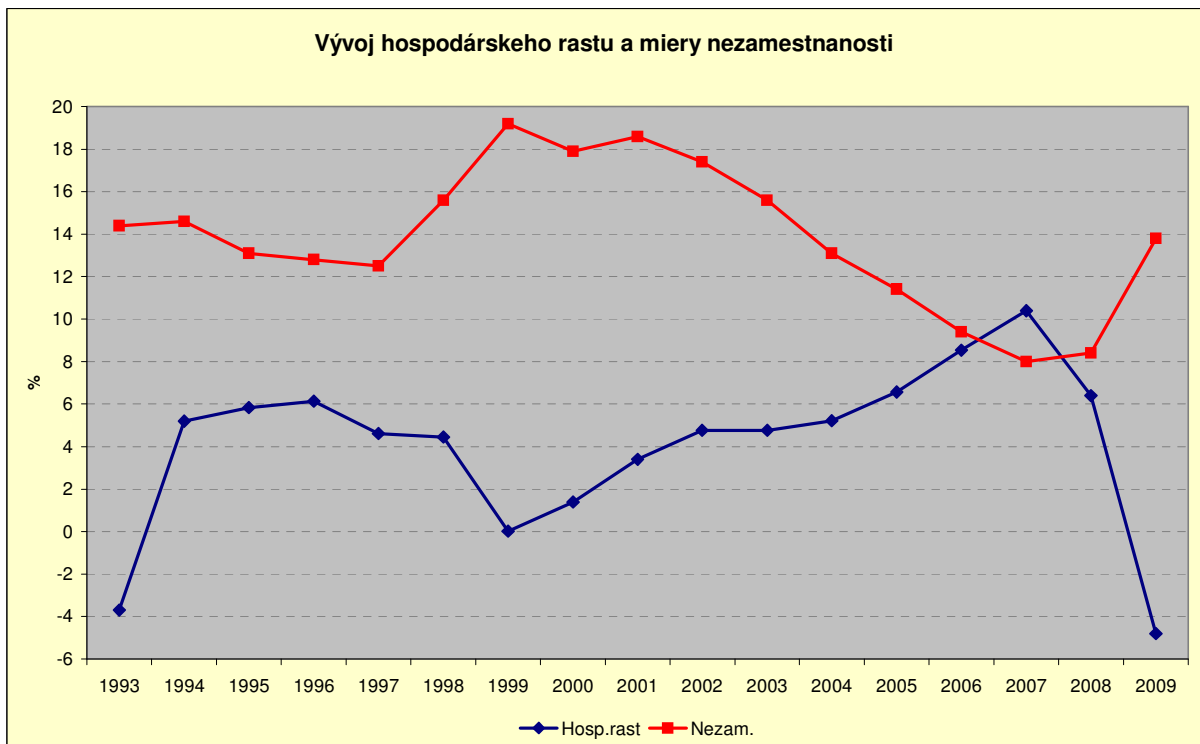
3.1 Dopady a fungovanie trhu práce

Súhrnný obraz o dlhodobom formovaní mechanizmov trhu práce v nadväznosti na vývoj trhu tovarov a služieb poskytujú ukazovatele hospodárskeho rastu, zamestnanosti a miery nezamestnanosti, ktoré znázorňujú obr. 3 a 4.

¹⁴ Je potrebné dodať, že na vývoj nezamestnanosti mal istý vplyv aj značný počet pracujúcich v zahraničí. Podľa výberového zisťovania pracovných síl v roku 2007 to bolo 177,2 tisíc osôb, v roku 2008 167,6 tisíc osôb a v 1. štvrtroku 2009 128,8 tisíc osôb.

obr. 3¹⁵

obr. 4¹⁶

¹⁵ Hosp. rast – ročné tempo rastu reálneho HDP, Zamestnanosť – ročné tempo rastu priemerného počtu zamestnaných osôb v hospodárstve spolu, 1993-2008 skutočnosť, 2009 odhad.

¹⁶ Nezam.- miera evidovanej nezamestnanosti k 31.12. 1993-2008 skutočnosť, 2009 odhad.

Hospodársky rast vyjadrený prostredníctvom rastu (poklesu) reálneho HDP je hlavným makroekonomickým indikátorom zvýšenia (zníženia) ekonomických aktivít na trhu tovarov a služieb. Zvýšenie (zníženie) týchto aktivít vždy zvyšuje (znižuje) nároky na pracovnú silu, čo sa prejaví v raste (poklese) zamestnanosti. Rast (pokles) zamestnanosti je základným determinantom zlepšenia (zhoršenia) situácie na trhu práce a má zásadný vplyv na pokles (rast) miery nezamestnanosti.

Z grafov na uvedených obrázkoch vyplýva, že v období 1993-2009 prešla ekonomika Slovenska dvomi hospodárskymi cyklami [9]. Prvý hospodársky cyklus sa začal v roku 1993, vrchol dosiahol v roku 1996 a skončil v roku 1999 [8]. Druhý hospodársky cyklus v súčasnosti prebieha. Začal sa v roku 2000, vrchol dosiahol v roku 2007 a v prípade neprehĺbenia recesie v nastávajúcom roku sa dá predpokladať, že skončí v roku 2009.

Z pohľadu formovania mechanizmov trhu práce možno prvý hospodársky cyklus označiť za obdobie kryštalizácie trhových vzťahov určujúcich pohyb ekonomicky aktívneho obyvateľstva na trhu práce medzi stavom zamestnanosti a nezamestnanosti. Táto kryštalizácia bola determinovaná impulzmi indukovanými vývojom na trhu tovarov a služieb, ktorý prebiehal v podmienkach ekonomickej a spoločenskej transformácie. Cyklus sa začal hľadaním makroekonomickej rovnováhy v podmienkach samostatného štátu pričom štartovacia pozícia bola daná výsledkami hospodárskej transformácie, ku ktorým sa dospelo ešte v období Česko-Slovenskej federácie. Tieto boli poznačené prepadom využitia výrobných kapacít a do istej miery aj likvidácie prezamestnanosti. Na úrovni skúmaných ukazovateľov predstavovali: 3,7% pokles reálneho HDP, 0,1% pokles zamestnanosti a mieru nezamestnanosti na úrovni 14,4%.

Pre celé obdobie tohto hospodárskeho cyklu bola charakteristická nízka pozitívna korelácia medzi zamestnanosťou a hospodárskym rastom a o niečo vyššia negatívna korelácia medzi hospodárskym rastom a mierou nezamestnanosti. Súvisí to s postupným vznikom trhových mechanizmov začínajúcich pôsobiť tak v oblasti tvorby a použitia produkcie, ako aj v oblasti zapájania ekonomicky aktívneho obyvateľstva do výrobného procesu. Tieto mechanizmy sa síce podarilo oživiť, no dosiahnutá úroveň ich pôsobenia bola ešte nedostatočná. Bolo to vyvolané najmä problémami finančnej obsluhy reálnej ekonomiky a pomalým tempom likvidácie pretrvávajúcej prezamestnanosti z obdobia centrálného plánovania. Prejavovalo sa to tak v oblasti výroby a nedostatočného využitia disponibilnej pracovnej sily, ako aj v oblasti fungovania trhu práce. Vyše šesťpercentný hospodársky rast bol nad možnosť ekonomiky a viedol k prudkému prehĺbeniu jej vonkajšej nerovnováhy. Zníženie hospodárskeho rastu na úroveň okolo štyroch a menej percent viedlo zas k veľkému nárastu nezamestnanosti.

Tento vývoj pri spolupôsobení zvýšeného rastu spotrebiteľských cien vyvolával prudké zhoršenie dôchodkovej situácie obyvateľstva a mal za následok prehĺbenie sociálnej nerovnováhy. Celkovo možno konštatovať, že Slovensko čelilo kríze¹⁷. Medzi najmarkantnejšie prejavy tejto krízy patrila najmä zhoršujúca sa finančná obsluha reálnej ekonomiky, ktorá sa prejavovala v čoraz vyššej zmrznutosti finančných tokov vyvolávajúcich pokles produkcie a zamestnanosti a rast nezamestnanosti. Dôkazom toho je aj skutočnosť, že pri ukončení hospodárskeho cyklu sa v roku 1999 pri nulovom hospodárskom raste zaznamenal 2,2% pokles zamestnanosti a miera nezamestnanosti dosiahla až úroveň 19,2%.

Z hľadiska formovania mechanizmov trhu práce možno druhý hospodársky cyklus označiť obdobím upevňovania trhových vzťahov a zvyšovania funkčnosti inštitútov politiky trhu práce. Cyklus začal komplexným riešením zlého úverového portfólia komerčných bánk a zadlženosti podnikového sektora. Úspešným ukončením tohto riešenia v roku 2001, sa vytvorili predpoklady pre ďalší rozvoj ekonomiky. Na trhu práce sa to prejavilo postupným vylepšovaním pružnosti trhu práce so zreteľom na impulzy vysielané trhom tovarov a služieb.

Pre celé obdobie hospodárskeho cyklu bola charakteristická vysoká pozitívna korelácia medzi zamestnanosťou a hospodárskym rastom a vyššia negatívna korelácia medzi hospodárskym rastom a mierou nezamestnanosti než v období prvého hospodárskeho cyklu. Súvisí to s rastom funkčnosti trhových mechanizmov posilnených zdravým finančným sektorom a likvidáciou drvivej časti prezamestnanosti zdedenej z obdobia centrálného plánovania, a tiež s realizáciou reforiem zvyšujúcich pružnosť trhu práce.

Čoraz výraznejší prejav pôsobenia trhových mechanizmov v oblasti dopytu po práci bol dôsledkom postupujúcej reštrukturalizácie ekonomiky urýchľovanej nárastom prílevu priamych zahraničných investícií¹⁸. Rok 2003 predstavoval prvý stupienok k formovaniu sa rovnovážneho rastu ekonomiky Slovenska. Zahraničný dopyt naštartovaný v tomto roku bol už v značnej miere realizovaný prostredníctvom nových, konkurencieschopných vývozných kapacít, ktorých nábeh postupne narastal a v období rokov 2004-2007 sa prejavil v rastúcom trende zamestnanosti. Priemerné ročné tempo rastu počtu zamestnaných osôb v hospodárstve

---

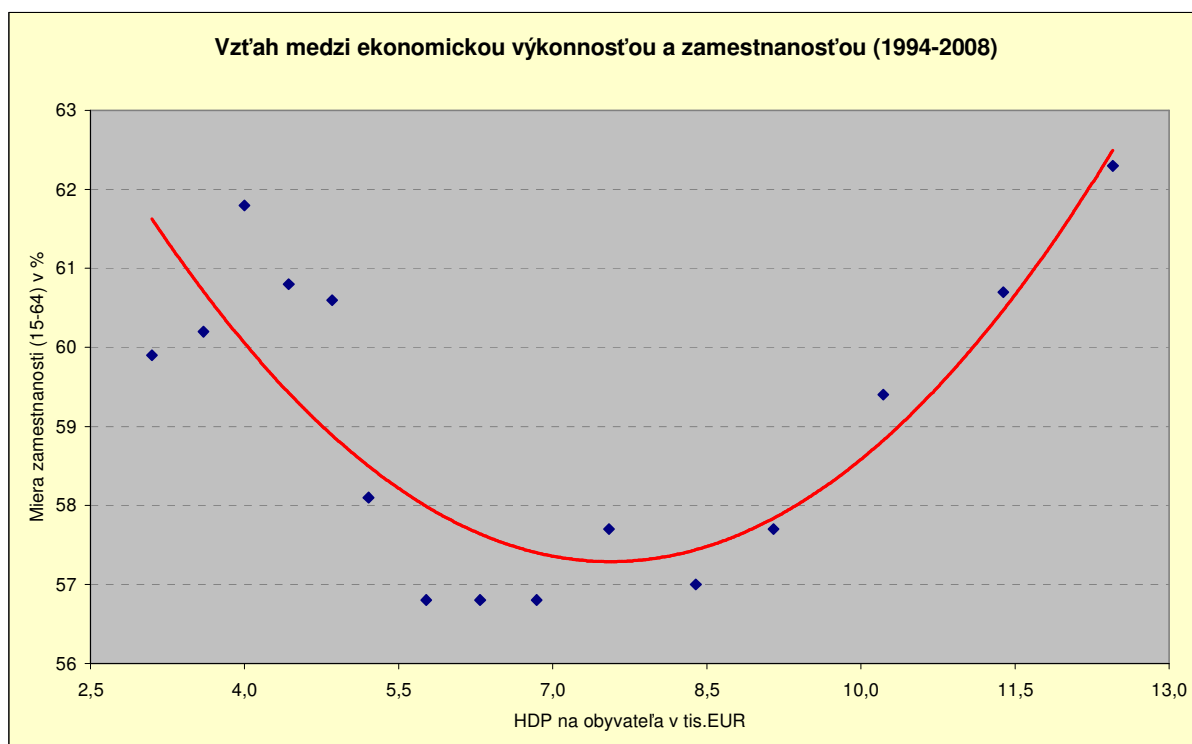
¹⁷ Malo to dve hlavné príčiny. Prvou bola chybná makroekonomická politika, ktorá nerešpektovala obmedzenia dané mierou adaptácie podnikovej sféry na rodiace sa trhové prostredie. Expanzívnu fiškálnou politikou generovala dvojciferný deficit bežného účtu platobnej bilancie, ktorý už ekonomika nebola schopná financovať. Druhou bolo pokračujúce znehodnocovanie bankových aktív, ktoré boli dôsledkom tak vnútorných problémov bánk, ako aj neuskutočnenej mikroekonomickej adaptácie ekonomiky., ktorá bola dôsledkom chybnéj štruktúrálnej aj makroekonomickej politiky v celom transformačnom období, t. j. od roku 1990, obzvlášť však po roku 1993. Podrobnejšie pozri [9].

¹⁸ V príleve priamych zahraničných investícií za rozhodujúci medzník možno považovať rok 2000. Kým v roku 1999 ich podiel na HDP predstavoval 11%, tak v roku 2000 to bolo 19% a v roku 2002 29%. Tento nárast bol dôsledkom celkovej konsolidácie Slovenska a šandardizácie ekonomického prostredia v dôsledku dosiahnutého stupňa rozvinutosti demokracie a mechanizmov a trhu.

spolu dosiahlo v období rokov 2001-2007 1,7%. Postupné vylepšovanie fungovania mechanizmov trhu práce sa prejavilo v klesajúcom trende miery nezamestnanosti nastúpeného v roku 2001. V období 2001-2007 miera nezamestnanosti poklesla priemerne ročne o 8,8% na báze metodiky výberového zisťovania pracovných síl a o 13,1% na báze metodiky evidovanej nezamestnanosti. O vyššej pružnosti trhu práce a jej väčšej odolnosti voči výkyvom na trhu tovarov a služieb v porovnaní s prvým hospodárskym cyklom svedčí aj skutočnosť, že pri podstatne vyššom prepade hospodárskeho rastu než v období prvého hospodárskeho cyklu sa zaznamenala výrazne nižšia miera nezamestnanosti¹⁹.

3.2 Ekonomická výkonnosť, zamestnanosť a nezamestnanosť

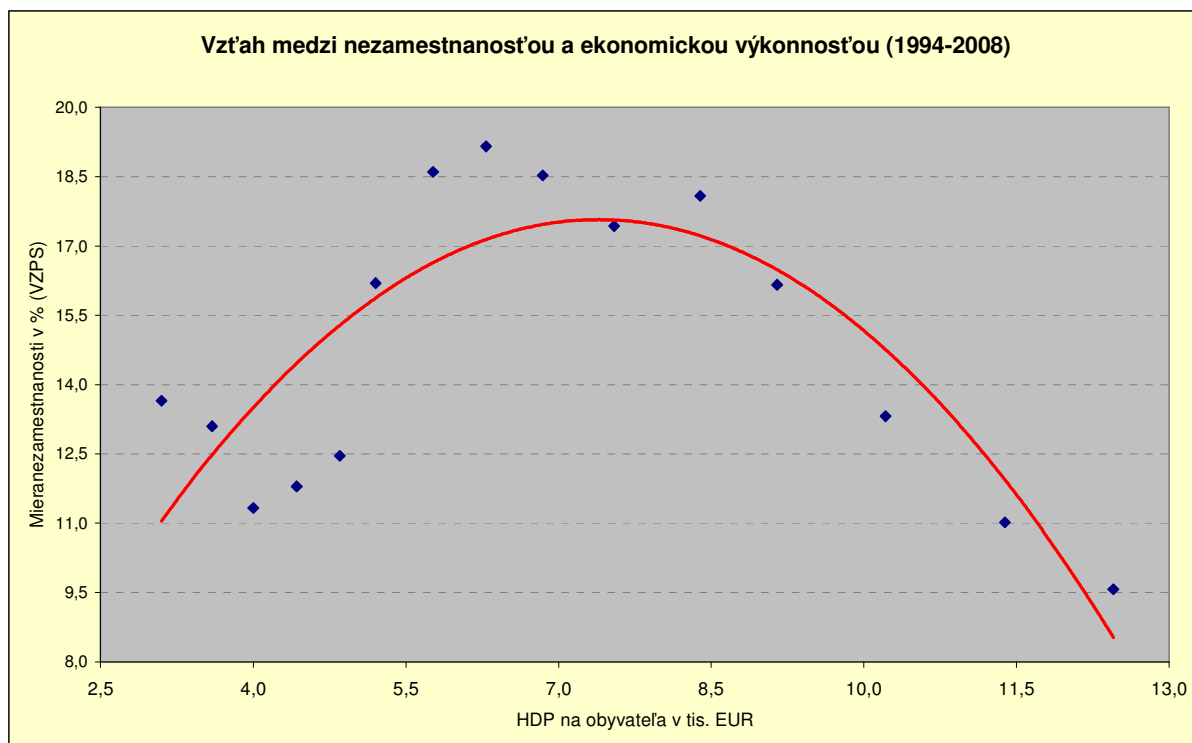
Na úrovni súčasnej rozvinutosti ekonomiky Slovenska, situácia na trhu práce v značnej miere závisí od vývoja ekonomickej výkonnosti²⁰. Rozvoj, ktorým prešiel trh práce v súvislosti s rastom ekonomickej výkonnosti možno súhrnne charakterizovať grafmi na obr. 5 a obr. 6, ktoré vyjadrujú závislosť zamestnanosti, resp. nezamestnanosti od ekonomickej výkonnosti.

obr. 5

¹⁹ v prípade evidovanej nezamestnanosti o viac než 11 percentuálnych bodov.

²⁰ danej HDP v bežných cenách na obyvateľa vyjadreného a eurách

obr. 6

Z uvedených grafov vyplýva, že zlom vo vývoji zamestnanosti, resp. nezamestnanosti nastal vtedy keď ekonomická výkonnosť sa pohybovala približne v rozpätí od 5,5 do 8,5 tisíc EUR vytvoreného HDP na obyvateľa, čo odpovedá obdobiu rokov 2000 - 2004. V tomto období sa realizovala kľúčová časť reštrukturalizácie ekonomiky²¹ a hospodárstvo Slovenska sa „prehuplo“ z režimu transformujúcej sa ekonomiky, kde doznievali prvky centrálného plánovania a vznikal trh, na režim rozvíjajúcej sa trhovej ekonomiky, ktorá nabiehala na trajektóriu udržateľného hospodárskeho rastu. Pred uvedeným obdobím, napriek rastu ekonomickej výkonnosti²² miera zamestnanosti klesala a miera nezamestnanosti zas rástla. Po uvedenom období, pri raste ekonomickej výkonnosti²³ rástla aj miera zamestnanosti a klesala miera nezamestnanosti. Z hľadiska ďalšieho vývoja je potrebné poznamenať, že tento vzťah bude platiť aj v nastávajúcich rokoch. Znamená to, že rast (pokles) ekonomickej výkonnosti bude spojený s rastom (poklesom) miery zamestnanosti a s poklesom (rastom) miery nezamestnanosti.

²¹ vrátane reformy verejných financií, systémov zdravotného a sociálneho zabezpečenia a trhu práce

²² Dosahovaného prostredníctvom intenzifikácie málo konkurencieschopných výrobných kapacít, ktorých prevažná časť bola zdedená z obdobia centrálného plánovania a na úkor makroekonomickej rovnováhy v podmienkach nedostatočne funkčného finančného systému.

²³ Dosahovaného nárastom súhrnnej produktivity faktorov, ktorý reflektoval vplyv zvýšeného prílevu priamych zahraničných investícií. V rokoch 2005-2008 Slovensko patrilo medzi najrýchlejšie rastúce ekonomiky EÚ.

3.3 Závislosť medzi fungovaním trhu práce a fungovaním trhu tovarov a služieb

Známa Phillipsova krivka je znázornením vzťahu medzi infláciou a nezamestnanosťou. Podľa nej, vo všeobecnosti platí, čím nižšia miera inflácie tým vyššia miera nezamestnanosti a opačne. Uvedený vzťah možno tiež chápať ako určité vyjadrenie charakteru závislosti medzi fungovaním trhu práce a fungovaním trhu tovarov a služieb. Keďže dopady globálnej ekonomickej krízy na trh práce sa v konečnom dôsledku prenášajú prostredníctvom trhu tovarov a služieb je poznanie charakteru uvedenej závislosti aj z hľadiska čo najpresnejšej identifikácie týchto dopadov značne dôležité. Závislosť odpovedajúcu Phillipsovej krivke pre ekonomiku Slovenska znázorňuje obr. 7.

Na základe analýzy vzťahov uvedených na tomto obrázku možno konštatovať, že formovanie charakteru závislosti medzi mierou inflácie a mierou nezamestnanosti možno rozčleniť na tri obdobia.

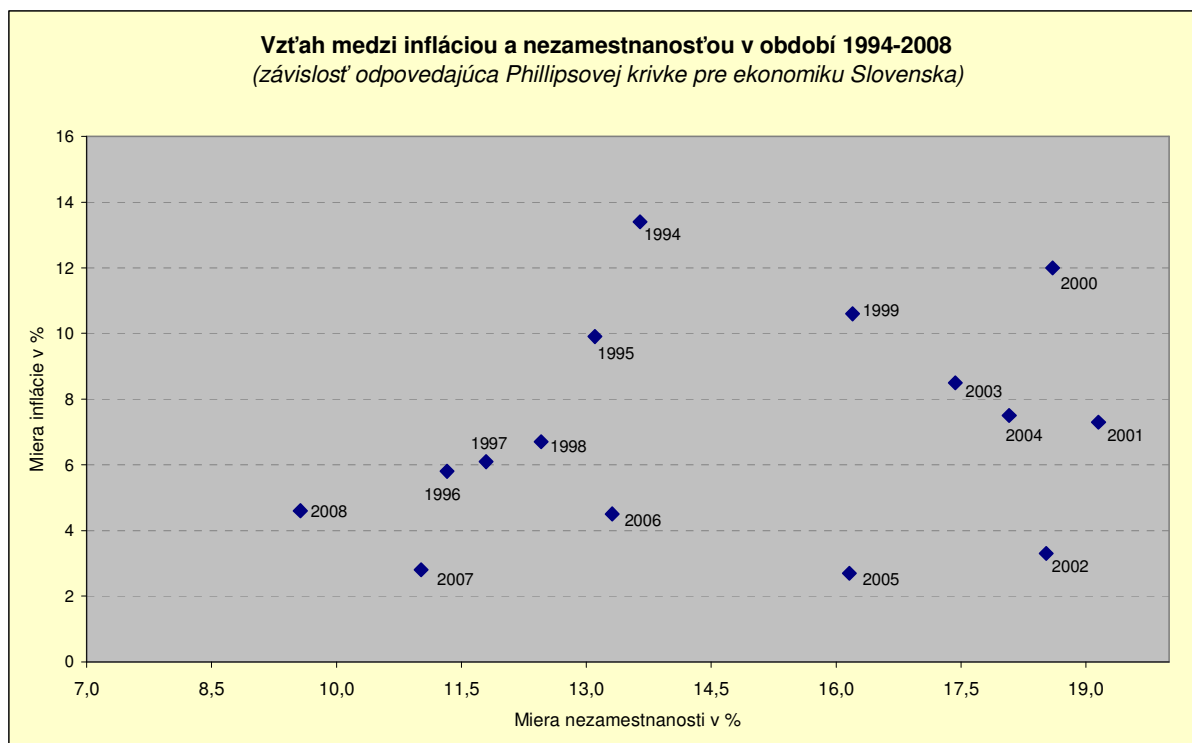
Prvé obdobie je dané rokmi 1994-1999. Ide o obdobie transformácie, kde zanikali prvky centrálného plánovania a vznikal trh. Vzťah medzi infláciou a nezamestnanosťou nemal ešte funkčný charakter, ktorý zodpovedá Phillipsovej krivke. Rast inflácie bol síce spojený s rastom nezamestnanosti no inflácia rástla skôr v dôsledku nárastu úrokových mier²⁴ a nezamestnanosť v dôsledku nedostatočného využitia výrobných kapacít a likvidácie prezamestnanosti.

Druhé obdobie je určené rokmi 2000-2004. Ide o obdobie reštrukturalizácie a reforiem, kde sa upevňovali trhové mechanizmy a vytvárali fundamenty budúcej konkurencieschopnosti ekonomiky Slovenska. Pre celé toto obdobie bola charakteristická vysoká miera nezamestnanosti²⁵, ktorá bola spojená tak s vysokou, ako aj s nízkou mierou infláciou. Znamená to, že v tomto období nezamestnanosť nemala žiaden vplyv na infláciu a opačne a teda medzi mierou inflácie a mierou nezamestnanosti nebol žiaden funkčný vzťah.

---

²⁴ determinovaným tak rastom medzi podnikovej zadlženosti a zlých úverov komerčných bánk, ako aj rastom deficitnosti rozpočtového hospodárenia verejnej správy.

²⁵ miera nezamestnanosti sa pohybovala v rozmedzí 17,4 až 19,2 percenta.

obr. 7

Tretiemu obdobiu zodpovedajú roky 2005-2008. Je to obdobie naštartovania udržateľného hospodárskeho rastu a začiatku pôsobenia globálnej ekonomickej krízy. Vzťah medzi infláciou a nezamestnanosťou začal nadobúdať tvar Phillipsovej krivky. Rast miery inflácie bol spojený s poklesom miery nezamestnanosti a rast miery nezamestnanosti zas s poklesom miery inflácie. Súvisí to tak s lepším fungovaním mechanizmov trhu práce, ako aj so zvýšením účinnosti faktorov pôsobiacich na zníženie dynamiky rastu spotrebiteľských cien. Napriek tejto skutočnosti však treba konštatovať, že tak miera nezamestnanosti, ako aj miera inflácie zostávajú na úrovni, ktorá presahuje priemer dosahovaný na úrovni eurozóny.

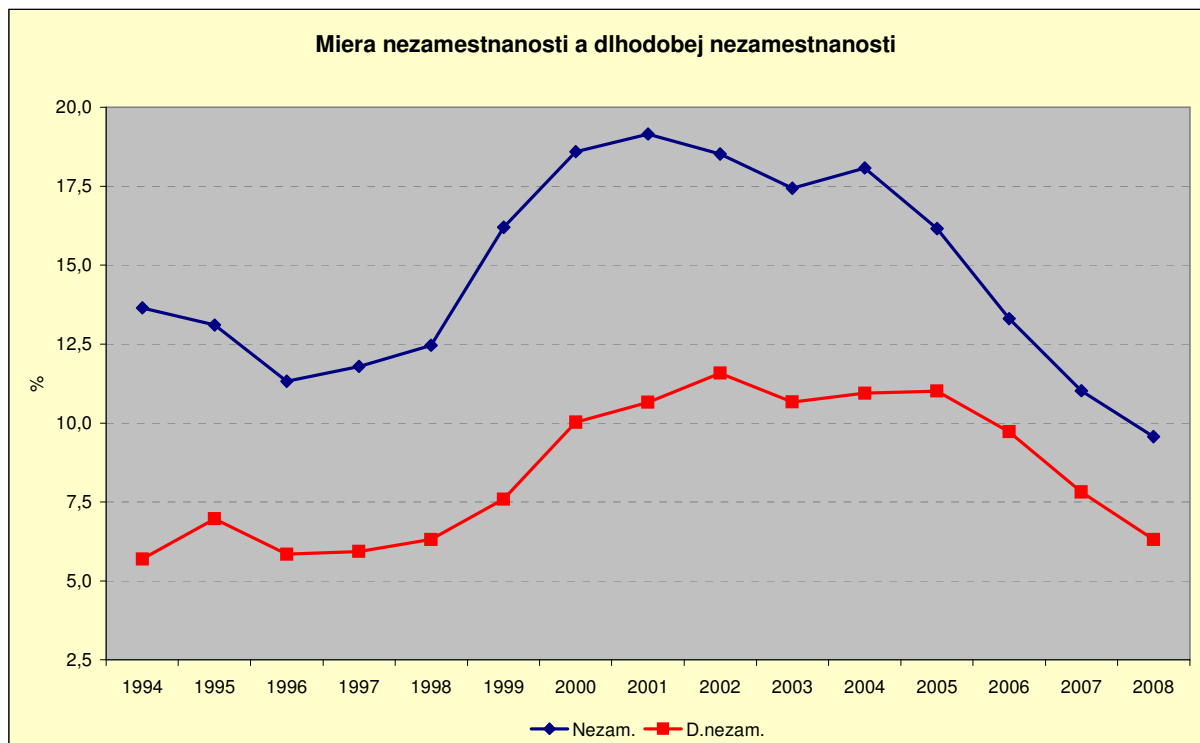
Je potrebné dodať, že v súčasnom období je vzťah medzi infláciou a nezamestnanosťou poznamenaný rekordne nízkou úrovňou inflácie, ktorá viac súvisí so znížením cien komodít na svetových trhoch²⁶ a s poklesom dopytu než so zvýšením miery nezamestnanosti.

3.4 Dlhodobá nezamestnanosť

V rámci konsolidácie trhu práce a poklesu miery nezamestnanosti sa významne znížila aj miera dlhodobej nezamestnanosti. Kým miera dlhodobej nezamestnanosti dosahovala v roku 2002 11,6%, tak v roku 2008 jej hodnota poklesla na úroveň 6,3%. Charakter trendu

²⁶ vyvolaného globálnou ekonomickou krízou

znižujúcej sa miery dlhodobej nezamestnanosti v nadväznosti na mieru nezamestnanosti znázorňuje graf na obr. 8.

obr. 8

Z uvedeného obrázku vyplýva znižujúci sa rozdiel medzi mierou nezamestnanosti a mierou dlhodobej nezamestnanosti. Táto tendencia sa najmarkantnejšie prejavovala v období 2004-2008. Tento vývoj však bol ovplyvnený i tým, že pokles miery nezamestnanosti bol o niečo vyšší než pokles miery dlhodobej nezamestnanosti. Kým v uvedenom období priemerné ročné tempo rastu miery nezamestnanosti predstavovalo -14,7%, tak v prípade miery dlhodobej nezamestnanosti to bolo -12,9%.

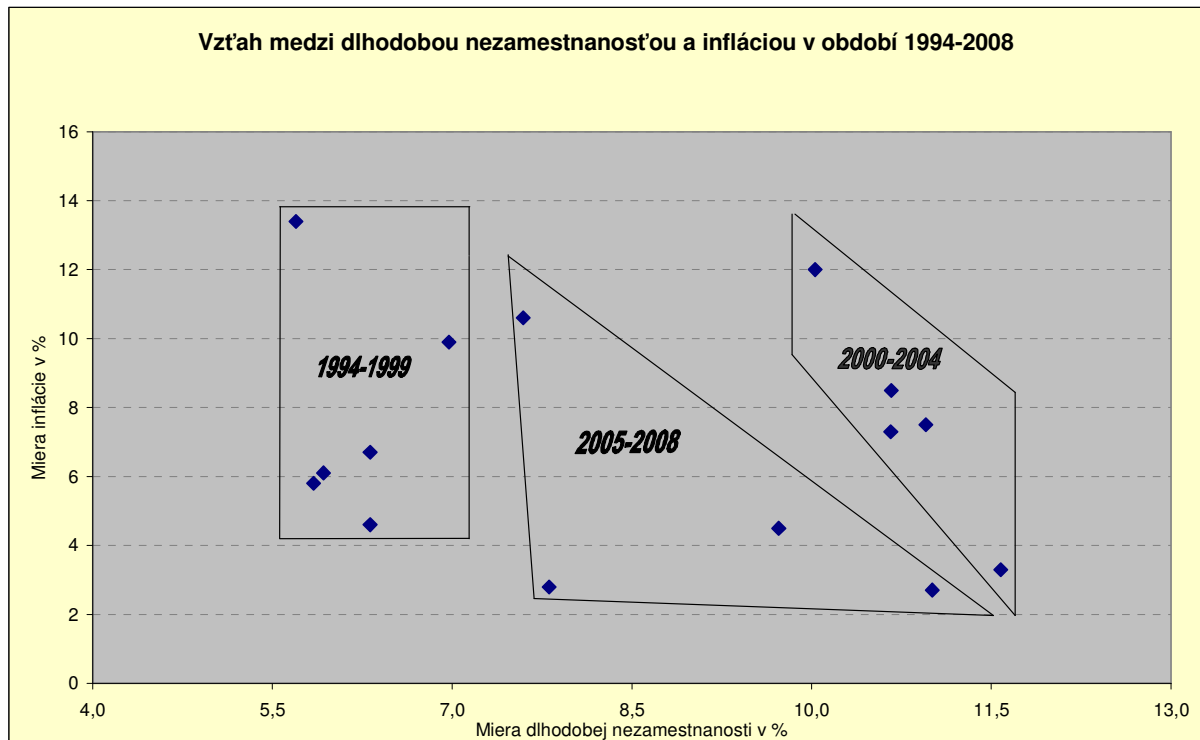
Vzťah medzi infláciou a dlhodobou nezamestnanosťou znázorňuje obr. 9. Na základe analýzy vzťahov uvedených na tomto obrázku možno konštatovať, že formovanie charakteru závislosti medzi mierou inflácie a mierou dlhodobej nezamestnanosti možno rozčleniť podobne ako v prípade obr. 7 na tri obdobia.

V prvom období danom rokmi 1994-1999 v rámci vzťahu medzi infláciou a nezamestnanosťou sa ešte nedala zaznamenať žiadna závislosť medzi infláciou a dlhodobou nezamestnanosťou, ktorá by mala funkčný charakter. Miere dlhodobej nezamestnanosti, ktorá sa pohybovala v rozmedzí 5,7 až 7,6 percenta zodpovedala tak nízka²⁷, ako aj vysoká²⁸ miera

²⁷ okolo 6%

²⁸ okolo 10 a viac percent

inflácie. Možno teda konštatovať, že dlhodobá nezamestnanosť dosahovaná v tomto období nemala žiaden vplyv na vývoj inflácie a opačne.

obr. 10

V druhom období danom rokmi 2000-2004, v rámci situácie kde miera nezamestnanosti a miera inflácie sa vyvíjali nezávisle, sa zaznamenala relatívne silná funkčná závislosť medzi mierou inflácie a mierou dlhodobej nezamestnanosti. Miere dlhodobej nezamestnanosti pohybujúcej sa v rozmedzí 10,0 až 11,6 percenta a miere inflácie pohybujúcej sa v rozmedzí 3,3 až 12,0 percent zodpovedala funkčná závislosť majúca istým spôsobom charakter Phillipsovej krivky. Táto popisuje vývoj kde rast miery inflácie je spojený s poklesom miery dlhodobej nezamestnanosti a rast miery dlhodobej nezamestnanosti zas s poklesom miery inflácie. Uvedená funkčná závislosť je dôsledkom jednak nárastu dlhodobej nezamestnanosti na úroveň citlivosti procesov determinujúcich vývoj cien a jednak charakteru fungovania hospodárskych mechanizmov v danom období.

V treťom období danom rokmi 2005-2008 sa charakter vzťahu²⁹ medzi mierou inflácie a mierou dlhodobej nezamestnanosti zachoval. Znamená to, že miere dlhodobej nezamestnanosti pohybujúcej sa v rozmedzí 6,3 až 11,0 percent a miere inflácie pohybujúcej sa v rozmedzí 2,7 až 4,6 percenta aj naďalej zodpovedá funkčná závislosť daná charakterom Phillipsovej krivky. Možno teda konštatovať, že v nadväznosti na predchádzajúce obdobie sa pri poklese miery dlhodobej nezamestnanosti jej vplyv na vývoj inflácie zachoval. Striktnosť

²⁹ nadobudnutý v období rokov 2000 až 2004

tejto závislosti sa však v porovnaní s predchádzajúcim obdobím znížila a dosahuje úroveň okolo intenzity závislosti danej Phillipsovou krivkou pre celkovú nezamestnanosť.

4. Účinnosť protikrízových opatrení

Aktivity vlády SR zamerané na zmiernenie dopadov globálnej ekonomickej krízy na hospodárstvo Slovenska boli odštartované v treťom štvrtroku 2008. Doteraz bolo v tejto závislosti prijatých viac než 60 opatrení pokrývajúcich veľmi široké spektrum aktivít. Od lepšieho čerpania Štrukturálnych fondov EÚ, cez podporu ekonomických aktivít a zachovania pracovných miest až po vytváranie novej legislatívy. Z pohľadu trhu práce ich možno rozdeliť na opatrenia, ktoré majú:

- priamy vplyv na vývoj zamestnanosti a nezamestnanosti a
- vývoj zamestnanosti a nezamestnanosti ovplyvňujú nepriamo.

V rámci prvej z uvedených skupín ide o opatrenia, ktoré sú priamo zamerané na ekonomicky aktívne obyvateľstvo a zvyčajne formou rôznych intervencií sú zacielené na podporu zamestnanosti, zvýšenie pružnosti pracovnej sily počas nezamestnanosti a urýchlenie jej návratu do pracovného procesu a pod.

V rámci druhej skupiny ide o opatrenia, ktoré sú zamerané na podporu zvýšenia ekonomických aktivít v národnom hospodárstve čím sa zvýši dopyt po pracovnej sile a ovplyvní vývoj v oblasti zamestnanosti a nezamestnanosti. Tieto opatrenia môžu byť zacielené tak na obyvateľstvo (*napr. zvýšenie nezdaniteľnej časti základu dane, zvýšenie zamestnaneckej prémie a pod.*) a podniky (*napr. podpora exportu, projekty na rozvoj infraštruktúry, vylepšenie podmienok pre financovanie ekonomických procesov a pod.*), ako aj na podnikateľské prostredie (*napr. znižovanie administratívnych bremien, vylepšenie daňovej legislatívy a pod.*).

Presné a komplexné vyhodnotenie účinnosti oboch skupín opatrení z pohľadu vývoja zamestnanosti a nezamestnanosti je prakticky nemožné. Doterajší vývoj však naznačuje, že v súčasnom období je vplyv prvej skupiny opatrení na vývoj zamestnanosti a nezamestnanosti podstatne viac preukázateľnejší než vplyv druhej skupiny. Z tohto pohľadu ide najmä o opatrenia:

- Príspevok na podporu udržania zamestnanosti - *Ide o príspevok poskytovaný zamestnávateľovi, ktorý z vážnych prevádzkových dôvodov nemôže zamestnancom pridelovať prácu a poskytuje im náhradu mzdy vo výške najmenej 60 %. Je určený na úhradu povinných odvodov do poisťných fondov platených zamestnávateľom a zamestnancom.*

- Príspevok na podporu vytvárania nových pracovných miest - *Ide o príspevok poskytovaný zamestnávateľovi, ktorý vykonáva svoju činnosť najmenej 1 rok ak vytvorí pracovné miesto pre uchádzača o zamestnanie vedeného v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 3 mesiace a zachová ho najmenej 12 mesiacov.*
- Príspevok ku mzde zamestnanca - *Ide o príspevok poskytovaný zamestnancovi, ktorý bol pred prijatím do pracovného pomeru vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 3 mesiace, bol poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi, našiel si sám zamestnanie a jeho mzda nedosahuje 1,7 násobok sumy životného minima.*
- Príspevok na podporu samostatnej zárobkovej činnosti - *Ide o príspevok poskytovaný uchádzačovi o zamestnanie, ktorý bol vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 3 mesiace a poberal dávku v hmotnej núdzi a stal samostatne zárobkovo činnou osobou. Poskytuje sa na úhradu preddavku na poistné na zdravotné poistenie a po uplynutí 18 mesiacov od začatia vykonávania samostatne zárobkovej činnosti aj na úhradu poistného na sociálne poistenie. Vylučuje sa pritom súbeh poskytovania iných príspevkov podporujúcich samostatnú zárobkovú činnosť.*
- Príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť v oblasti spracovania poľnohospodárskych výrobkov a obchodovania s nimi - *Ide o príspevok poskytovaný uchádzačovi o zamestnanie, ktorý bol vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 3 mesiace a požiadal o vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu vykonávania týchto činností v oblasti spracovania poľnohospodárskych výrobkov a obchodovania s nimi. Poskytuje sa na úhradu odvodov do poistných fondov tak, ako pri príspevku na podporu samostatnej zárobkovej činnosti.*
- Podpora pracovnej mobility - *Ide o zvýšenie príspevku na dochádzku za prácou (do 30 km z 36,52 eura na 50 eur, do 60 km z 43,16 eura na 80 eur atď.)*

Na základe analýzy modelových výpočtov možno konštatovať, že v dôsledku protikrízových opatrení bude úroveň miery nezamestnanosti za rok 2009 minimálne o 2,3 percentuálneho bodu nižšia než by bola bez týchto opatrení. Je reálne kalkulovať s tým, že v roku 2010 sa úroveň dosahovanej miery nezamestnanosti bude pohybovať minimálne 2,2 percentuálneho bodu nižšie než bez realizácie protikrízových opatrení. Možno ešte dodať, že pozitívny dôsledok protikrízových opatrení sa dá očakávať aj v roku 2011. Bude to najmä časovo posunutý vplyv prijatých opatrení pôsobiacich na vývoj zamestnanosti a nezamestnanosti nepriamo. Dá

sa očakávať, že v dôsledku tohto vplyvu bude miera nezamestnanosti nižšia približne o 1 percentuálny bod než by bola bez realizácie protikrízových opatrení.

V dôsledku previazanosti a vzájomných interakcií procesov prebiehajúcich v rámci fungovania trhu práce sa dá počítať aj s tým, že pozitívny efekt prijatých protikrízových opatrení sa prejaví aj v oblasti dlhodobej nezamestnanosti. Dá sa predpokladať, že v dôsledku protikrízových opatrení bude úroveň miery dlhodobej nezamestnanosti za rok 2009 minimálne o 0,4 percentuálneho bodu nižšia než by bola bez týchto opatrení. Tiež možno kalkulovať s tým, že v dôsledku tohto vplyvu bude miera dlhodobej nezamestnanosti v roku 2010 nižšia minimálne o 1,7, v roku 2011 o 1,0 a v roku 2012 o 0,6 percentuálneho bodu než by bola bez realizácie protikrízových opatrení.

5. Prognóza vývoja do roku 2012

V nadväznosti na začínajúce sa oživenie svetovej ekonomiky možno očakávať, že po tohtoročnej recesii bude ekonomika Slovenska v roku 2010 opäť rásť. Tento rast však bude mierny. Jeho dynamika bude determinovaná najmä intenzitou obnovovania zahraničného dopytu. Je pravdepodobné, že v rámci mierneho nárastu agregátneho dopytu bude dynamika rastu zahraničného dopytu ešte nižšia než domáceho. Je reálne počítať s tým, že v rokoch 2011 a 2012 sa bude dynamika hospodárskeho rastu postupne zvyšovať. Bude to dôsledok hlavne zvyšovania dynamiky zahraničného dopytu, ktorý v rámci rastu agregátneho dopytu bude rásť rýchlejšie než domáci dopyt. Rok 2012 bude s vysokou pravdepodobnosťou už rokom, kedy vytvorený reálny HDP sa už bude pohybovať nad úrovňou, ktorú mal tento ukazovateľ pred recesiou, t.j. v roku 2008. Dá sa tiež predpokladať, že výkonnosť ekonomiky Slovenska³⁰ v tomto roku 2012 prevýši o viac než 8% hodnotu, ktorú mal tento ukazovateľ pred recesiou. Uvedený hospodársky rast bude prebiehať v podmienkach postupne sa zvyšujúcej inflácie. Bude to dôsledok tak vývoja cien komodít na svetových trhoch, ako aj národných špecifík determinujúcich úroveň fungovania trhových mechanizmov.

Dá sa očakávať, že uvedený vývoj bude prebiehať v intenciách naznačovaných ukazovateľmi, ktoré obsahuje tabuľka 6.

---

³⁰ meraná HDP (v bežných cenách) na obyvateľa

tabuľka 6 Základné makroekonomické ukazovatele vývoja ekonomiky

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Reálny rast HDP v %	8,6	10,2	6,5	-4,8	1,5	3,2	4,9
HDP na obyvateľa v tis. EUR (b.c.)	10,2	11,4	12,5	11,9	12,2	12,8	13,6
Miera inflácie (koncoročná) v %	4,2	3,4	4,4	0,9	2,5	3,0	3,4

Poznámka: 2006-2008 skutočnosť (ŠÚ SR); 2009 odhad, 2010-2012 prognóza.

Hospodársky rast očakávaný v roku 2010 nebude dostatočný na to aby vyvolal nárast zamestnanosti znamenajúci vylepšenie situácie na trhu práce. S takýmto vývojom zamestnanosti možno do istej miery počítať až v roku 2011. Tento nárast zamestnanosti však ešte bude značne pod úrovňou rastu zamestnanosti zaznamenananej v rokoch 2005-2008. Rastom zamestnanosti, ktorý prinesie citeľnejšie vylepšenie situácie na trhu práce možno počítať až v roku 2012. Na úrovni nezamestnanosti sa uvedený vývoj prejaví pokračovaním rastu miery nezamestnanosti v roku 2010. Bude to dôsledok časovej nadväznosti a špecifik vo fungovaní mechanizmov trhu práce v nadväznosti na vývoj zaznamenaný na trhu tovarov a služieb. Postupný pokles miery nezamestnanosti bude pravdepodobný až v rokoch 2011 a 2012. Napriek tomuto poklesu však treba počítať s tým, že miera nezamestnanosti dosahovaná v roku 2012 bude ešte prevyšovať hodnotu, ktorú mal tento ukazovateľ pred recesiou. Bude sa to týkať aj vývoja počtu nezamestnaných, ktorých úroveň v roku 2012 bude ešte prevyšovať hodnotu dosahovanú pred recesiou o viac než 20%.

Dá sa očakávať, že uvedený vývoj bude prebiehať v intenciách naznačovaných ukazovateľmi, ktoré obsahuje tabuľka 7 a tabuľka 8.

tabuľka 7 Základné ukazovatele trhu práce v %

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pracujúci	3,8	2,4	3,2	-2,5	-0,3	0,7	1,5
Miera nezamestnanosti	13,3	11,0	9,6	12,0	12,4	12,1	11,4
Miera dlhodobej nezamestnanosti	9,7	7,8	6,3	6,0	7,1	6,5	6,6

Poznámka: Ukazovatele vymedzené metodikou výberového zisťovania pracovných síl; 2006-2008 skutočnosť (ŠÚ SR); 2009 odhad, 2010-2012 prognóza.

tabuľka 8 Počet nezamestnaných v tisícoch osôb

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nezamestnaní spolu	353,4	291,9	257,5	310,3	333,6	328,7	309,7
z toho dlhodobo nezamestnaní	258,2	206,9	170,0	160,1	192,3	177,4	180,8

Poznámka: Ukazovatele vymedzené metodikou výberového zisťovania pracovných síl; 2006-2008 skutočnosť (ŠÚ SR); 2009 odhad, 2010-2012 prognóza.

V rámci očakávaného vývoja na trhu práce veľmi dôležitú úlohu bude zohrávať formovanie úrovne dlhodobej nezamestnanosti. Táto dôležitosť je zdôraznená i tým, že Slovensko patrí v rámci EÚ³¹ medzi krajiny s najvyššou úrovňou dlhodobej nezamestnanosti. Relatívne prudký nárast dlhodobej nezamestnanosti možno očakávať najmä v roku 2010. Po tomto

³¹ a aj OECD

roku miera dlhodobej nezamestnanosti poklesne o viac než 0,5 percentuálneho bodu a v rokoch 2011 a 2012 bude oscilovať okolo 6,5 a 6,6 percent. Je to hodnota prevyšujúca úroveň zodpovedajúcu rovnovážnemu stavu, ktorý sa pred krízou na trhu práce dosiahol. Táto skutočnosť naznačuje určitú zmenu makroekonomických proporcií súvisiacich s ďalším vývojom. V súlade s poznatkami uvedenými v 2. kapitole možno očakávať, že táto zmena sa po roku 2009 prejaví najmä vo vyšších nákladoch na stabilný hospodársky rast a zabezpečenie potrebnej sociálno-ekonomickej kohézie než aké boli tieto náklady pred krízou. Opätovný návrat k stavu, ktorý je blízky k predkrízovému možno očakávať až po roku 2012.

6. Záver

Ako to ukazuje doterajší vývoj, dôsledky globálnej ekonomickej krízy sa v plnej miere prejavili aj na trhu práce. Tempo poklesu zamestnanosti zaznamenané v priebehu 1. štvrťroku 2009 patrí medzi najvyššie v povojnovej histórii tak v USA, ako aj v eurozóne. Napriek pozitívnym signálom z leta tohto roku, ktoré sa dotýkajú vylepšenia výhľadov na oživenie hospodárskeho rastu však treba rátať v krajinách OECD s masívnym nárastom nezamestnanosti, v rámci ktorej bude rásť aj dlhodobá nezamestnanosť. Znamená to nesmierne dôležitú skutočnosť ak zoberieme do úvahy všetky dôsledky, ktoré vyššia miera nezamestnanosti spojená s nevyhnutnou cenovou stabilitou prináša. Z pohľadu národohospodárskeho, pôjde najmä o zníženie potenciálnej produkcie a zvýšenie nákladov tak na stabilný hospodársky rast, ako aj na zabezpečenie potrebnej sociálno-ekonomickej kohézie. Najväčšie problémy tohto charakteru možno očakávať v krajinách s najvyšším prírastkom nezamestnanosti a s vysokou úrovňou dlhodobej nezamestnanosti.

Z pohľadu Slovenska majú uvedené skutočnosti osobitný význam. Na jednej strane, je to dané tým, že napriek významnej konsolidácii trhu práce v posledných rokoch, v rámci ktorej sa znížila nezamestnanosť a dlhodobá nezamestnanosť, patrí Slovensko medzi krajiny s najvyššou mierou nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti v rámci OECD. Na druhej strane, je to určené aj tým, že dopady globálnej ekonomickej krízy na ekonomiku Slovenska sa ukázali byť veľmi podobné ako v krajinách, kde okrem prepadu zahraničného dopytu aj banky boli nakazené toxickými aktívami. Treba pritom dodať, že kým v rokoch 2007 a 2008 ekonomika Slovenska patrila medzi najrýchlejšie rastúce krajiny EÚ a OECD, tak v roku 2009 zaznamenaný prepád hospodárskeho rastu ju radí medzi krajiny s najväčším rozsahom poklesu v dynamike vývoja reálneho HDP.

Prepad hospodárskeho rastu sa aj na slovenskom trhu práce prejavil v poklese zamestnanosti a v prudkom náraste nezamestnanosti. Kým v IV. štvrtroku 2008 miera nezamestnanosti bola na úrovni 8,7%, tak v II. štvrtroku 2009 už dosahovala 11,3%. Možno očakávať, že za rok 2009, pri poklese zamestnanosti okolo 2,5%, sa miera nezamestnanosti bude pohybovať okolo 12,0%. Je reálne počítať s tým, že v roku 2010 bude ďalej rásť a dosiahne hodnotu okolo 12,4%. S postupným poklesom nezamestnanosti možno pravdepodobne rátať až v rokoch 2011 a 2012. Prognóza ukazuje, že miera nezamestnanosti za rok 2012 poklesne na úroveň okolo 11,4%, napriek tomuto poklesu však bude počet nezamestnaných ešte prevyšovať hodnotu dosahovanú pred recesiou o viac než 20%.

Treba konštatovať, že bez realizácie širokej palety protikrízových opatrení vlády by bola situácia podstatne horšia. Ide o štandardné opatrenia realizované v kontexte medzinárodných protikrízových aktivít, ktoré sú zamerané jednak na rôzne formy podpory zamestnanosti a zvýšenia pružnosti pracovnej sily a jednak na rozličné druhy takej podpory kde výsledkom je zvyšujúci sa dopyt po pracovnej sile. Možno konštatovať, že účinky protikrízových opatrení znižujú úroveň očakávanej miery nezamestnanosti za rok 2009 minimálne o 2,3 percentuálneho bodu. Podobne to platí aj pre roky 2010, resp. 2011 kedy toto znížene bude predstavovať minimálne 2,2, resp. 1 percentuálny bod. Znamená to teda, že bez realizácie protikrízových opatrení by boli prognózy hodnôt miery nezamestnanosti vyššie minimálne o tieto percentuálne body.

V rámci očakávaného vývoja na trhu práce veľmi dôležitú úlohu bude zohrávať formovanie úrovne dlhodobej nezamestnanosti. Jej prudký nárast možno očakávať najmä v roku 2010. Po tomto roku možno očakávať určitý pokles. Napriek tomuto poklesu však bude miera dlhodobej nezamestnanosti v roku 2012 prevyšovať úroveň zodpovedajúcu rovnovážnemu stavu, ktorý sa pred krízou na trhu práce dosiahol. Dôsledkom tejto skutočnosti bude najmä to, že po roku 2009 budú náklady na stabilný hospodársky rast a zabezpečenie potrebnej sociálno-ekonomickej kohézie vyššie než pred krízou.

Literatúra

1. Gianella, C., I. Koske, E. Rusticelli, and O. Chatal, (2008). "What Drives the NAIRU? Evidence from a Panel of OECD Countries," *OECD Economics Department Working Papers* No.649.
2. Llaudes, R. (2005), "The Phillips Curve and Long-term Unemployment", February, ECB Working Paper No.441.
3. Návrh opatrení na zmiernenie dopadov globálnej finančnej krízy a hospodárskej krízy na zamestnanosť. MPSVR SR, február 2009.
4. Nové aktívne opatrenia na trhu práce s účinnosťou od 1. marca 2009. MPSVR SR, február 2009.
5. OECD Economic Outlook 85, Paris, June 2008.
6. Richardson, P., L. Boone, C. Giorno, M. Meacci, D. Rae, and D. Turner, 2000. "The Concept, Policy Use and Measurement of Structural Unemployment: Estimating a Time Varying NAIRU Across 21 OECD Countries," *OECD Economics Department Working Papers* No.250.
7. Elmeskov, J. and M. MacFarlan (1993): "Unemployment Persistence", OECD Economic Studies, No.21, Paris.
8. Kárász, P.: Prvý hospodársky cyklus v postkomunistickej ekonomike Slovenska. *Ekonomický časopis*, 51, 2003, č.7, s. 785-795.
9. Kárász, P., Renčko, J.: Mikroekonomická adaptácia a jej súvislosti s rozvojom finančného sektora v kontexte transformačného procesu Slovenska. *Ekonomický časopis*. 57, 2009, č. 1, s. 21-40.